

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОПРОНИКНЕННЯ КУЛЬТУР: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Аннотация. Тезисы посвящены проблеме взаимодействия украинской и русской культур. Рассмотрены некоторые примеры заимствования русской культурой из украинской.

Annotation. This thesis concerns the problem of Ukrainian and Russian cultures interaction. Some examples of adoption Russian culture from Ukrainian one are considered.

Українська та російська культури завжди тісно взаємодіяли і доповнювали одна одну. Дослідники пояснюють це їх спорідненістю, спільними витоками – прабатьківщиною Київською Руссю. Ця тема є актуальною, адже взаємодія культур, інформаційний діалог між ними – це закон світового культурного розвитку.

Взаємодія культур завжди відбувається через посередництво різних агентів. Українська і російська культури так тісно переплетені, що іноді важко визначити приналежність того чи іншого письменника, художника, філософа, культурного діяча до однієї чи іншої культури. Така проблема виникає при згадці про М. Гоголя, М. Костомарова, В. Короленко, І. Рєпіна, П. Юркевича, Ф. Прокоповича, В. Антоновича та ін. Говорячи про взаємовплив та взаємопроникнення української і російської культур, доречно згадати слова Г. Вернадського: «Деревья, выросшие из одного корня, рассадить трудно; если срубить одно, то и другое захиреет. Общерусская культура будет без украинской неполна; общерусская культура и создалась в значительной степени усилиями украинского племени. Но как раз потому и украинская культура, оторвавшись от культуры общерусской, т.е. оторвавшись от своего собственного стебля, измельчает или делается лишь

привеском одной из более западных культур» [1, с. 348]. Г. Вернадський говорить про близькість і спорідненість двох братніх культур, взаємодія яких здійснювалася протягом кількох століть і продовжує здійснюватися зараз, а взаємопроникнення сприяє їхньому взаємному збагаченню. В різні історичні періоди українсько-російські культурні відносини склалися по-різному і спричинялися різною мотивацією: 1) інтересом до України як до єдиного загальнослов'янського ядра; 2) створенням освітніх центрів у Московській державі з просвітницькою метою; 3) розповсюдженням православної віри; 4) інтересом як до рівноправного агента тощо.

Неможливо не звернути увагу на те, що мали місце запозичення російською культурою з різних культур, а основним атрибутом запозичень став український елемент. Визначимо їх вектори. Запозичення відбувалися в різних сферах: літературній, просвітницькій, мистецькій, військовій тощо. Найбільш тривалим був період правління Петра I, Єлизавети, Катерини II, у часи якого відбувся значний вплив видатних представників української правлячої еліти на російську культуру.

Другим періодом можна вважати 30-ті рр. XIX ст. і вирішальну роль М. Гоголя у становленні російської літературної мови. П. Куліш визначив роль Гоголя у російській літературі, підкресливши, що він відкрив очі великоросійському суспільству на Україну і її минуле; завдяки своєму таланту зробив Україну об'єктом інтересу, сприяв кращому взаєморозумінню українців та росіян, здійснив значний вплив на російську мову. Вплив Гоголя помітний у творчості Рилєєва, Чехова, Лєскова, Буніна, Булгакова, Короленка та ін. Він ввів у центр уваги письменників нового героя – людину з народу. Завдяки Гоголю у музиці великі російські композитори Глінка, Чайковський, Бородин, Мусоргський, Римський-Корсаков використовували спільну російсько-українську спадщину. В образотворчому мистецтві російські художники активно досліджували давньоруську міфологію, билини й казки, а також сюжети середньовічної історії України, причому улюбленим був

період козацтва. Не випадково лібретто великої української опери «Тарас Бульба» було адаптоване з тексту М. Гоголя, написаного просторічною українською мовою.

Третім періодом визначимо 20-30-і рр. ХХ ст., відомі у російській літературі під назвою «одеської школи». Ці роки вважаються розквітом радянської сатири, коли твори Ільфа і Петрова, Олеші, Бабеля, Зозулі отримали найвищі схвальні відгуки та оцінки читачів і критики, які забезпечили своїм авторам велику популярність. Всі ці письменники провели молоді роки в Одесі, пройшли там перші літературні випробування, а потім переїхали до Москви чи Петербурга, писали російською мовою, вписуючи свої імена в історію російської радянської літератури. Вони внесли в літературу поняття одеського гумору, збагатили її специфічною народною мовою. Співпрацею з ними дорожили редактори періодичних видань і літератори, такі як М. Булгаков, К. Паустовський, В. Маяковський, Дем'ян Бедний, М. Кольцов, М. Светлов, М. Зощенко, Кукринікси.. У радянський період запозичення підмінювалися ідеєю дружби народів та інтересом до етнографічних і національних традицій народів, які входили до складу СРСР.

У сучасності історичні традиції підтверджуються. Взаємовплив культур помітний у літературі, мистецтві, кінематографії, шоу-бізнесі. На російській сцені з великим успіхом співають українки Т.Повалій, Л. Доліна, Л.Мілявська, Н. Корольова, Ані Лорак, Т. Овсієнко, ВІА «ГРА» та ін. Не останні місця в культурі й бізнесі Росії займають І.Крутий, О.Серов, О.Буйнов, О.Цекало. А в Україні міцно закріпився петербуржець І. Ургант з програмою «Велика різниця», і альянс з О. Цекало – один з яскравих прикладів творчих контактів у шоу-бізнесі. Росіянам подобається український фольклор, який переймається ними у якості повсякденних побутових свят, запозичуються застольні пісні, українські страви, танці. І чи не за кожним святковим столом лунають пісні «Ти ж мене підманула», «Ой,

дівчино, шумить гай», Шевченкова «Рече та стогне Дніпр широкий» і «Дивлюсь я на небо» М. Петренка.

Підсумовуючи, зауважимо, що російському характеру властиве відчуття трагізму, безвихідності, яке пов'язане з суворими кліматичними умовами, на що звертав увагу російський філософ М. Бердяєв. А українці за характером – більш веселий, життєрадісний народ, мова якого м'яка, музична, багатша, особливо це стосується жартівливих виразів, пісень, приспівів тощо. Ця веселість, співочість, вміння легко сприймати труднощі й привертає росіян в українській ментальності. Отже, українська культура виконує компенсаторну функцію для російської душі.

Література:

1. Вернадский Г. Считаю себя украинцем и русским одновременно // АВ IMPERIO. www.abimperio.net 4/2006. – С. 347-369.